

Izbaha vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
iz v Mariboru z pošiljanjem
na dom
na celo leto . 8 fl.
" pol leta . 1 fl. 80 k.
" 1/4 " . — fl. 50 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 " . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 25.

V Mariboru 3. oktobra 1867.

Tečaj I.

Velika beseda

na slavni spomin A. Krempljnu,
obhajana dne 15. kimovca t. l.

(Dalje in konec)

Omeniti še je treba, da so o priliki skušnje pri Mali nedelji dne 2. kimovca v župniški hram bili pozvani županje in nekteri drugi možje, kjer se jim je vcepljalo, naj bi beseda bila odložena na drugo leto, ker pre spomenik ni do-
delan, ter celo sklep učinjen o preloženju. Vedeu je treba, da se beseda ni naslanjala na spomenik, nego to je le plod besedin. Zvedevši to nepotrebno zmotnjavo smo prihodnji den v soglasji z dr. Kl., župani in nekterimi svetovalci vse v prejšnjo kolonijo spravili razloživši na drobno, da ni naj menjšega vzroka odlaganju. Torišče besedi bilo je odmer-
jeno, da se vsaki oviri ali nepriliki menda od crkvene strani ognemo, na velikem travniku J. Stranjšaka posestnika v Bučkoveh, četrt ure od crkve in deset minut od Kremplj-
vega pokojišča, in določeno nikake svečanosti ne obhajati pri grobu, čeravno je Kr. tudi kakor duhovnik več deloval z besedo in nabožnimi spisovi, nego dvajsti in še več drugih. Nekteri mladenči so se drznoli grob z venci okinčiti za slavni den, toda neka znana roka je vence raztrgala; ta nespametna prikazen se nam zdi toliko čalarnejša, ker gojili smo trdno nado, da bodo na grobu isti večer gorele konci nektere lučice; ali oziraje se na posvečeno mesto videli smo, da je tema, kar je povse primerno besedam sv. pisma: da „ljudje bolje ljubijo temo, nego luč.“ V sovražniškem taboru se je trobilo, da bo moral vsak deležnik plačati goldinar, pa mo-
dro sodečega naroda ni splasila ta gnjusna in črna laž. Kvan-
talo se je, da bode bitje in tepenje med jurjevskimi in ne-
deljskimi dečki itd. vendar spodletelo je vsem hudobnim na-
klepom: „prazne vaše proti nam so vzteke.“

Kljubu vsem spletkam in oviram napočil je slavno častni den 15. kimovec, čegar pomen so glasno in rodostno ozna-
njevali mužarji že večer poprej. Pri pozni božji službi je bil gosto natlačen ves prostor okoli crkve, čeravno je besedi začetek bil napovedan ob treh po poldne; okoli ene je po-
čela vreti od vseh krajev tolika množina ljudstva, da se ceste niso spretrgale. Vozovi z venci opletani in s smrečjem ozalj-
šani pripeljali so iz Ptuja glediščne igralce, pevce, druge goste in čestito gospodo pridrdravšo se po železnici, po mi-
novših dveh urah na Moravščah v malonedeljski okolici, kjer so nas željno pričakovali domačini prav po slovenski šegi s kruhom, soljo in rujnim vincem. Posestnik G. je pozdrav povedal gostom v krepki in jedrni besedi, rekši med drugim: Presrčno veseli ondešnje bivalce, da imajo čast sprijeti na domačih tleh črstve in neprestrašene branilce svojih pravic in hrabre zagovornike slovenskega naroda itd. Strel je na-
znanjeval prihod odličnega društva. Okrepivši in zahvalivši se za blagi sprejem odrinoli smo proti določenemu za slo-
vesnost torišču; bližaje se ugledali smo ne množico, nego široko jezero gibljooče rahlo z valovi mnogobrojnega ljudstva, razprostrtega po prostornem dolu, na število 4 — 5000. Zbrani že narod opaziv prah v debelih stolpovih v zrak se valjati prepoznal je privažajoče se goste, paščil se je k česti kliče na vse grlo: živili, slava. Zastave so se vile in priklanjale same bratinske radosti in ljubezni. Ravnokar porokovavši se z najbližnjimi prijatelji, ter otepsi nekoliko neugodno pra-
hovje pozvemo, da ni ostalo pri našem črteži, nego da slavni

e, k. okrajni predstojnik nosi v žepu drugo vodilo, po katerem bo treba se ravnati, in sicer točno. No, mislim, že večkrat sem bil pri besedi, tudi obhajajoči se pod milhm nebom, pa nikoli ni bilo opaziti, da bi se ondi bilo vprašat hodilo za besedin red k c. k. poverjeniku, marveč izročen je bil odboru za slovesnost. Videvši našo skrb in zadrego nek Madjar ondi pričujoč rekel je: „Glejte dva prsta, med njima je povse malo prostora in malo svetila; tej ozki lučici ste vi ubogi Slovenci podobni z govorno svobodo (jaz bi rekel, nesvobodo), vi pro-
site od Poncija do Pilata, pa skoro zastoj. toliko se morate uklanjati urednikom, ki niso narodu gospodje, nego služeb-
niki; pri nas na Ogerskem o takih priložnostih nikogar ne vprašamo, kaj ali kako hočemo govoriti; v ostrih kleščah imajo vas Slovence.“ Vsak omikanec, vsaj olikanec ve, da, hoče li se veliki besedi dati dostojno lice, treba je slavno občinstvo naj prvlje prijazno pozdraviti, s kratkim razviti nam-
men svečanosti, potem proslov spraviti na red, in potle še le nastopi govor o slovesnosti, za njim deklamacija itd.; toda bob v steno je bil, rečeno in poveljeno je bilo strogo se držati ukaza. Na tenko nam je znan vzrok teh prenaredeb, pa zamolčimo ga sedaj; prišeptemo vam samo toliko, snovajte si po svojih možganih načrte, kedar bodete na svoje po-
troške in za svoje novce snovali besede ali kako veselico, indi pa nikakor, ako niste prošeni. Toda bodi dovolj besed o nepovoljnih neugodnostih. Beseda se je sijajno in slavno pričela, vršila in dokončala, kar je dolžen priznati tudi na-
sprotnik. G. dr. Kl., govornik o Krempljnovem crkvenem in zgodovinskem delovanju opravil je dično svojo imenitno na-
logo, govoril razložno in podučno. Po dokončanem govoru o slovesnosti se nam je naznanilo, da je na dnevnem redu napitnica na njegovo veličanstvo. Po katerem pravilu ide jego-
vega veličanstva posvečena osoba v értež Krempljrove besede, račijo razložiti krpalci rečenega ukaza; vendar tudi temu je bilo zadovoljeno. Še le sedaj je bil na redu nek proslov; ste li čuli modrijane? kaj pomeni proslov, prosloviti? To smo odložili na poznejšo dobo. Po kratkem odmoru dekla-
moval je pravnik g. G. Krempljnovu podolgšo pesem: „Cirkev-
njak“, ktero je skladal pokojnik sede na lepem holmei vrh malonedeljske crkve in ogleduje se po vrhovih in vesnicah imajočih zgodovinska imena, ter premišljuje tožne razmere narodne oziroma na sedanje Slovence. Pozneje je besedil g. L. slavospev na čast Kr. Oba mladiča sta toliko vkusno, krasno, ugodno, krasnoslovnim pravilom primerno in navdu-
šeno slovila, da je zameknolo človeka umejočega slovje. Lepa misel oblečena v krasno obleko slovenskega jezika, ter pravilno deklamovana je silna čarobnost poslušalcu. Deželni poslanec g. dr. P. učil je svoje razumne volilce modro in umno v odbrani besedi, kako naj skrbé za dušni razvoj in svoje osrečenje, naj marljivo bero domače časnike, naj si po občinah snjjo bračna društva. Jegov govor je sprevaljala mno-
gokratna „slava“, in to po vsi pravici in zasluženji. Kedar je mrak pregrnol zastor po lepi dolini, in blede mesec kakor raduje se naše narodne veselice, velečastno priplaval na čisto obnebe in zaleščale iskricice nebeske, razsvetile so sve-
tilnice snažno ozaljšan ter okusno prirejen glediščni oder, kjer se je namesto prekrasne igre „Samo“ navlasč za to svečanost sestavljene, žalibog da je nismo smeli gledati, pri-
kazala kakor predigra: „Cylinder in klobučec“, in potem „Žu-
pan.“ Ljudstvo se je tako silno tlačilo in phalo k odru, da bi ga skoro bilo prevrglo; klopi za odličnejše občinstvo pri-
rejene so v veliki gneči bile polamane, marsiktera tenša ob-

leka je sprijela razces ali razparek. Vsaj ni čuda, mnogo naših ljudi še ni videlo, ni slišalo slovenske glediščne igre, in po dovršeni igri so Slovenci kupoma popraševali, ne bode li se več igralo. Vidi se odtod, koliko ljudstvo hlepi po dušni in narodni brani. Igralci, sami dobrovoljci, ponášali so se kakor na dobro urejenem mestnem gledišči, vse je teklo gladko in brez naj manjše ovire. Očitna in preserena zahvalnost bodi pred vsemi izrečena mlademu glediščnemu reditelju g. Kranjcu Aleks., kateri je bil močnik v pripravljauji in prirejanji. Prepisal in razredil je za 15 oseb igro „Samo“, zbiral in beračil igralce, učil se naj težejšo vlogo, oskrboval narodno obleko, dekoracijo, oder itd. Potem, ko smo dobili odpisek od veleslavnega c. k. namestništva, ne dovolivši tega igranja, uredil je v nekih dneh igro „Župan“, in vendar, vse je dično dovršeno. Slava mu! Zahvaljujemo se jegovi blagi sestri, gospodičini Kranjčevi Ernestini, ktera je v vsaki okolščini pripravljena na oder stopiti, ter opravlja svojo vlogo izvrstno; isto tako izrekamo zahvalnost vsem ostalim gg. igralcem, kateri so ne glede na trud, čas in potroške darovali se, da povečajo slovesnost. Po glediščni igri je g. Gr., oziraje se naj prvlje na veliko navarnost pretečo od inorodnih mejašev naši narodnosti, podučeval ljudstvo o gospodarstvenem zboljšku in napredku, spet razumno in modro. Potem je sledel pozdrav dragih in častitih gostov prišedših iz raznih slovenskih okolie, lok in gorie, od Mure, Ščavnice, Pesnice, Drave. Bratje Kranjci so imeli zastopnika g. Remca, spisatelja glediščne igre „Samo“; Gradec dra. Kr. počastili so nas trije deželni poslanci namreč gg. H. D. P. Neizrečeno ljubi so nam bili prekmurski Slovenci, kateri počinajo z nami čutiti, naše knjige prebirati; naj nas tesneje veže hrupne Mure sopot. Govornik je povdarjal Kr. besede, naj Slovenci ne bodo več toliki bedaki, da bi branili tujčevo proso, svoje pa dali vrabljem zobati; naj ne bi več črtil brat brata; naj ne bi sovražila in dražila vesnica vesnice itd. Iskreni rodoljub g. Č. se je posebno prikupil s primernim govorom poslušalcem kmetom in slovenskim materem. Srčno se zahvaljujemo gg. pevcem ljutomerskim, ptujskim in drugim za trud in ubrano petje; bilo jih je okoli 50, vendar pod milim nebom bi bilo še želeti večega zbora. Živela draga in blaga, nada naše boljše bodočnosti, slovenski dejaki! katerih je treba o takih veselicah, kakor ribi postrvi bistrice; živeli posebno oni, ki so vence, napise itd. delali, in skoro sami vse vredili. Naj večja pa slava tebi preljubez-rivo slovensko ljudstvo, katero si naš klic slišalo in dobro razumelo, ter v ogromni množini se udeležilo kaže ljubezen narodnemu učenjaku Krempljnu in dovoljno godnost narodne zavednosti. Čista so vaša tla, zato smo na njih odmerili toliko veličansko slovesnost; lepo slovensko besedo ste ohranili neomadežno, razumni ste in prebrisani, kakor malokje indi ljudstvo na Slovenskem. Živeli premili Slovenci! Bože daj! da se drugo leto vidimo slavno zbrani na grobu pokojnega Volkmajerja pri sv. Vrbanu ali pa na drugem priličnem torišči v veliki besedi. Naposled še ponosno naznanjam, da ni bilo nikake naj manjše vrnjeke, nikakega nemira ali svaje; Slovenec ve razsoditi, da so mu svete take prilžnosti. Dičimo se zadovoljni, da pri nijedni besedi, kar smo jih obhajali, ni bilo niti tenje o neredu. Za to gre čast tebi milo in spametno slovensko ljudstvo!

Zgodovinski spominki za prosto slovensko ljudstvo.

Spisal

Davorin Trstenjak.

VIII.

Svetlobrado.

To ime je neskončno važno za slovenskega jeziko-in zgodovinoslovca. V bukvah Diplom. Scr. Duc. Styr I. 7—8. se bere, da je 13. februarja 960. cesar Otto I. na prošnjo vojvode Heinriha, njegove matere Judithe in frizinskega škofa Abrahama duhovniku Dietpertu v županiji: Horvati (Nemci so ime popačili v: Crawati) daroval kraljevska posestva. Ta županija je ležala v gornjem Štajerju v lubniški (Leoben) dekaniji, še danes stoji tam cerkva sv. Jurja (St. Georgen in Kraubath). Škof Abraham v Frizingu na Bavarskem je za Slovence, ker je njegova škofija segala do škofje Loke na

Kranjskem lepo skrbel, in dal v slovenski jezik več molitev prestaviti.*)

Posestvo, katero je duhoven Dietpert dobil, je ležalo med gorami Korostol (Nemci so pisali: koroztu-Felsenstuhle Felsenthron), Kopir (primeri: Kopa, Kopla, imena planin na Pohorju, po pohorski: kapa), in od verhunca brega Svetlobrado (Nemci so pisali: Zwetlobrado) do marofa: Polhšise (Nemci so popačili ime v: Bulchsisse). Svetlobrado pomenja to, kar: svetlo brdo, svetli breg. Tako sopet imamo dokaz, da še so leta 960. Slovenci po gornjem Štajerju stanovali; lepo mesto Lubno (Liubana, Liuban, Leoben) to je mesto med lubi, lobi staroslov. breg, gora, postavili.

O vinoreji.

Pri nas na slovenskem Štajerju in na dolenskem Kranjskem se prideluje precej vina in naša posebna skrb mora biti, da se pridelki ne pomnožijo samo, temuč tudi zboljšajo. Treba je tedaj ne samo z rokami pridno delati, ampak tudi s pametjo, drugače nas bodo vsi naši sosedej prekosili, ker bodo več in boljših kapljic na prodaj imeli; železnice pa njihove pridelke za primerno nizko ceno razvažajo tudi v daljne kraje. Mi ne smemo vsega sami popiti in celo leto naše lepe slovenske pesmi v veseli družbi pri bokalu vina prepevati; treba nam je štibre odrajtovati, dolgove poplačevati in otroke skrbno izrejevati, kar nam je večidel le kratk mogoče, če so nam dale vinske gorice zlahodne kapljice.

Večletni bralci „Novic“ so si že popravili svoje vinograde in vejo, koliko izda dobro obdelovanje, primeren gnoj in kakšne trse treba zasajevati, da se v vsakem kraju pridelava obilo in dobrega vina. Oni tudi poznajo, Vrtovčevo „Vinoreja“ in ker tudi „Slovenski Gospodar“ prinaša izvrstne svestavke od skušenih vinorejcev, med kterimi slovi naš gosp. Jančar, kterega bukvice „Mladi Vinorejec“ je tudi društvo sv. Mohora v veliko iztisih po Slovenskem razširilo, smemo pričakovati, da bodo tudi starši vinorejci bolj pogostem začeli premišljevat lastnosti trsa in njegove potrebščine. Vendar je k temu še bolj potrebno djanske vaje, da se vidijo dobri nasledki umnega gospodarjenja. Kdor tedaj ima prilžnost, naj nikar ne zamudi razgledati si ravno zdaj pred bratvo take umno obdelane vinograde, da se sam prepriča, kaj premore um in pamet poleg pridnih rok.

(Konoc prihodnjič.)

Domače stvari.

(Pomoček proti plesnobi.) Mnogokrat plesnijo klobase, svinska pleča in druge take stvari za jed, ktere bi radi dalje hranili, posebno če je hranimo v mestu, v kterem, se nahaja volhki nečisti zrak. Da se plesnoba celo odvrne, ali če je že nastala, spet odpravi, ni boljšega pomočka kakor ta; Vzemi navadne kuhinske soli in ji v kaki posodi prilej toliko vode, da postane močniku podoben zastop, s tim močnikom se mora plesnivo meso dobro pomazati, plesnoba premine na to v nekih dnevih, na mesu se napravi solnokristalna skorja, ktera varje meso vsake dalnje plesnobe.

Členi svinskih pleč bi se morali vsikdar s takim solnim močnikom dobro namazati, ker pleča tukaj naj rajša začnejo plesniti. (Landw. Ztsch.)

(Po čem se da za pol leta naprej vreme prerokavati.) Ogerski časnik „Vas Up.“ pripoveduje o tem takole: Kakoršen je veter ob času, ko sta si noč in dan enako dolga, to je od 17. od 25. marca, in od 17. do 25. septembra, tako je vreme celega pol leta potem. Skušnje skozi 60 let so na Angleškem to potrdile, po tem takem se more iz severja prerokovati mrzlo vreme, iz juga vreme toplo, iz juter-nika suho, iz večernika pa deževno vreme.

(Da ne bode pšenica smetljiva.) Kdor noče smetljive pšenice imeti, naj seje staro t. j. dveletno seme, kdor pa tega ne zamore, naj semensko žito z vodo dobro opere, potem ga naj z gnojnicco polje in z živim apnom dobro napraši. J. Ž.

(Kaj je s plesnivim žitom storiti.) Plesnivo žito se mora s kropom popariti in dobro posušiti, potem ne škodi. J. Ž.

* Pozneje so nemški škofje malo za Slovence skrbeli, po nemškem pred tridimi Slovenci predgali, celo v novjših časih, spomnite se na Zängerla in Rauscherja. Vredništvo.